Oikeustapauskokoelma

UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (ensimmäinen jaosto)

9 päivänä lokakuuta 2019*

Ennakkoratkaisupyyntö – Vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alue – Oikeudellinen yhteistyö yksityisoikeudellisissa asioissa – Asetus (EY) N:o 593/2008 – Sopimusvelvoitteisiin sovellettava laki – 14 artikla – Saatavien siirto – Oikeusvaikutukset suhteessa kolmansiin

Asiassa C-548/18,

jossa on kyse SEUT 267 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyynnöstä, jonka Saarländisches Oberlandesgericht (Saarlandin osavaltion ylioikeus, Saksa) on esittänyt 8.8.2018 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut unionin tuomioistuimeen 23.8.2018, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

BGL BNP Paribas SA

vastaan

TeamBank AG Nürnberg,

UNIONIN TUOMIOISTUIN (ensimmäinen jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja J.-C. Bonichot, varapresidentti R. Silva de Lapuerta sekä tuomarit C. Toader (esittelevä tuomari), L. Bay Larsen ja M. Safjan,

julkisasiamies: H. Saugmandsgaard Øe,

kirjaaja: A. Calot Escobar,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

– TeamBank AG Nürnberg, edustajanaan C. Hecken, Rechtsanwältin,

– Saksan hallitus, asiamiehinään M. Hellmann, U. Bartl ja T. Henze,

– Tšekin hallitus, asiamiehinään M. Smolek, J. Vláčil ja A. Kasalická,

– Alankomaiden hallitus, asiamiehinään M. K. Bulterman ja J. M. Hoogveld,

– Euroopan komissio, asiamiehinään M. Heller ja M. Wilderspin,

päätettyään julkisasiamiestä kuultuaan ratkaista asian ilman ratkaisuehdotusta,

* Oikeudenkäyntikieli: saksa.

on antanut seuraavan

tuomion

1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee sopimusvelvoitteisiin sovellettavasta laista 17.6.2008 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 593/2008 (Rooma I) (EUVL 2008, L 177, s. 6; jäljempänä Rooma I -asetus) 14 artiklan tulkintaa.

2 Tämä pyyntö on esitetty asiassa, jossa asianosaisina ovat BGL BNP Paribas SA (jäljempänä BNP), joka on pankki, jonka kotipaikka on Luxemburgissa, ja TeamBank AG Nürnberg (jäljempänä TeamBank), joka on pankki, jonka kotipaikka on Saksassa, ja joka koskee sellaisen rahamäärän vapauttamista, jonka molempien pankkien velallisen selvitysmies on tallettanut saksalaisen tuomioistuimen haltuun.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Unionin oikeus

Rooman yleissopimus

3 Sopimusvelvoitteisiin sovellettavasta laista tehdyn, Roomassa 19.6.1980 allekirjoitettavaksi avatun yleissopimuksen (EYVL 1980, L 266, s. 1; jäljempänä Rooman yleissopimus) 12 artiklassa, jonka otsikko on ”Saatavan siirto”, määrätään seuraavaa:

”1. Saatavan siirtäjän ja siirronsaajan keskinäisiin velvoitteisiin sovelletaan lakia, jota tämän yleissopimuksen nojalla sovelletaan heidän väliseensä sopimukseen.

2. Saatavan siirtokelpoisuus, siirronsaajan ja velallisen välinen suhde, se, millä edellytyksillä siirtoon voidaan vedota velallista vastaan, sekä velallisen suorituksen vapauttava vaikutus määräytyvät siirrettyyn saatavaan sovellettavan lain mukaan.”

Rooma I -asetus

4 Rooman yleissopimus korvattiin Rooma I -asetuksella. Kyseisen asetuksen johdanto-osan 38 perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

”Saatavan siirron yhteydessä ilmaisulla ’suhde’ pitäisi selventää, että 14 artiklan 1 kohtaa sovelletaan myös saatavan siirtäjän ja siirronsaajan väliseen luovutukseen liittyviin esineoikeudellisiin näkökohtiin oikeusjärjestelmissä, joissa näitä näkökohtia käsitellään velvoiteoikeudellisista näkökohdista erillisinä. Ilmaisua ’suhde’ ei kuitenkaan pitäisi tulkita siten, että se liittyisi mihin tahansa mahdolliseen siirtäjän ja siirronsaajan suhteeseen. Erityisesti sen ei pitäisi kattaa saatavan siirtoon liittyviä esikysymyksiä. Ilmaisu olisi rajattava tiukasti koskemaan näkökohtia, joilla on selvästi merkitystä kyseessä olevan saatavan siirron kannalta.”

5 Mainitun asetuksen 14 artiklassa, jonka otsikko on ”Saatavan siirto”, säädetään seuraavaa:

”1. Kun kyseessä on toiselta henkilöltä (’velallinen’) olevan saatavan vapaaehtoinen siirto tai sopimusperusteinen sijaantulo, saatavan siirtäjän ja siirronsaajan väliseen suhteeseen sovelletaan lakia, jota tämän asetuksen nojalla sovelletaan heidän väliseensä sopimukseen.

2. Siirronsaajan ja velallisen välisten luovutusta tai sijaantuloa koskevien sopimus- ja oikeudellisten rajoitusten vaikutus, siirronsaajan ja velallisen välinen suhde, se, millä edellytyksillä luovutukseen tai sijaantuloon voidaan vedota velallista vastaan, sekä velallisen vapautuminen velvoitteista määräytyvät luovutettuun tai siirrettyyn saatavaan sovellettavan lain mukaan.

3. Tässä artiklassa siirrolla tarkoitetaan myös saatavan suoraa siirtoa, saatavan siirtoa vakuudeksi sekä saatavaan liittyviä pantti- ja muita vakuusoikeuksia."

6 Saman asetuksen 27 artiklan 2 kohdassa säädetään seuraavaa:

"[Euroopan] komissio esittää viimeistään 17 päivänä kesäkuuta 2010 Euroopan parlamentille, [Euroopan unionin] neuvostolle ja Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle kertomuksen saatavan siirron tai siirtymisen tehokkuudesta suhteessa kolmansiin sekä siirretyn saatavan ensisijaisuudesta suhteessa toisen henkilön oikeuteen. Kertomukseen liitetään tarvittaessa ehdotus tämän asetuksen muuttamiseksi ja arvio uusien säännösten vaikutuksesta."

Asetus (EU) N:o 1215/2012

7 Tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla 12.12.2012 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 1215/2012 (EUVL 2012, L 351, s. 1) 26 artiklan 1 kohdan mukaan "sen toimivallan lisäksi, joka jäsenvaltion tuomioistuimella on tämän asetuksen muiden säännösten nojalla, tuomioistuin on toimivaltainen, jos vastaaja vastaa kyseisessä tuomioistuimessa. – –"

Saksan oikeus

BGB

8 Siviililain (Bürgerliches Gesetzbuch, jäljempänä BGB) 398 §:ssä säädetään seuraavaa:

"Velkoja voi siirtää saatavan toisen kanssa tehtävällä sopimuksella (luovutus). Sopimuksen tekemisellä uusi velkoja tulee vanhan velkojan sijaan."

9 BGB:n 812 §:n 1 momentissa säädetään, että "joka saa toisen suorituksen johdosta tai muulla tavalla tämän kustannuksella etua ilman oikeudellista perustaa, on velvollinen palauttamaan kyseisen edun".

EGBGB

10 Siviililain täytäntöönpanosta annetun lain (Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuch, jäljempänä EGBGB), sellaisena kuin se oli voimassa siihen saakka, kunnes tiettyjen kansainvälisen yksityisoikeuden säännösten mukauttamisesta [Rooma I -asetukseen] 25.6.2009 annettu laki (Gesetz zur Anpassung der Vorschriften des Internationalen Privatrechts an die Verordnung (EG) Nr. 593/2008; BGBl. 2009 I, s. 1574) tuli voimaan 17.12.2009, 33 §:ssä säädettiin seuraavaa:

"1. Saatavan siirtämisen tapauksessa vanhan ja uuden velkojan välisiin velvollisuuksiin sovelletaan lakia, jota sovelletaan heidän väliseensä sopimukseen.

2. Saatavan siirtokelpoisuus, uuden velkojan ja velallisen välinen suhde, se, millä edellytyksillä siirtoon voidaan vedota velallista vastaan, sekä velallisen suorituksen vapauttava vaikutus määräytyvät siirrettyyn saatavaan sovellettavan lain mukaan."

11 EGBGB:n 33 § kumottiin kansainvälisen yksityisoikeuden säännösten mukauttamisesta Rooma I -asetukseen annetulla lailla.

Luxemburgin oikeus

12 Siviililain (code civil) 1690 §:n 1 momentin, sellaisena kuin sitä sovelletaan pääasiassa, mukaan ”saatavan siirto ei ole tehokas suhteessa kolmansiin, jos siitä ei ole ilmoitettu velalliselle”.

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymykset

13 TeamBank ja eräs Luxemburgin kansalainen, jonka kotipaikka on Saksassa ja joka toimii virkamiehenä Luxemburgissa (jäljempänä velallinen), tekivät 29.3.2011 Saksan lainsäädännön mukaisen lainasopimuksen, jonka vakuudeksi TeamBankille siirrettiin ulosmittauskelpoinen osa velallisen nykyisistä ja tulevista palkkasaatavista sekä erityisesti eläkeoikeuksista hänen luxemburgilaiselta työnantajaltaan. Mainitulle työnantajalle ei ilmoitettu kyseisestä siirrosta.

14 Velallinen teki 15.6.2011 toisen lainasopimuksen BNP:n kanssa. Toisessa sopimuksessa määrättiin, että velallinen siirtää samat saatavansa luxemburgilaiselta työnantajaltaan. BNP ilmoitti siirrosta kyseiselle työnantajalle 20.9.2012 päivätyllä kirjatulla kirjeellä lainasopimuksiin sovellettavan Luxemburgin oikeuden mukaisesti.

15 Velallisen maksukyvyttömyysmenettely aloitettiin Amtsgericht Saarbrückenin (Saarbrückenin alioikeus, Saksa) 5.2.2014 antamalla ratkaisulla. Tässä yhteydessä nimetty selvitysmies sai velallisen luxemburgilaiselta työnantajalta velallisen palkoista osan, jonka määrä oli 13 901,64 euroa, ja talletti kyseisen määrän Amtsgericht Merzigin (Merzigin alioikeus, Saksa) haltuun. Selvitysmies perusteli tallettamista epävarmuudella siitä, kuka on mainitun määrän velkoja, sillä molemmat pääasian asianosaiset vetosivat etuoikeuksiin, jotka koskivat TeamBankin osalta 71 091,54 euron suuruista saatavaa ja BNP:n osalta 31 942,95 euron suuruista saatavaa.

16 TeamBank nosti kanteen ja BNP vastakanteen Landgericht Saarbrückenissä (Saarbrückenin alueellinen alioikeus, Saksa) vaatiakseen talletetun määrän vapauttamista koko 13 901,64 euron määrän osalta. Kyseinen tuomioistuin hyväksyi TeamBankin kanteen ja hylkäsi BNP:n vastakanteen.

17 BNP on valittanut Landgericht Saarbrückenin ratkaisusta ennakkoratkaisua pyytäneeseen tuomioistuimeen ja väittää, että vaikka siirto TeamBankille tapahtui ennen sen hyväksi tehtyä siirtoa, ensin mainitusta siirrosta ei ollut ilmoitettu luxemburgilaiselle työnantajalle. Mainittuun siirtoon sovellettavan Luxemburgin oikeuden mukaan ilmoitus on saatavien siirron pätevyyden edellytys, joten ensimmäisellä siirrolla ei ole oikeusvaikutuksia. Ainoastaan toinen, BNP:n hyväksi toteutettu siirto annettiin sen mukaan asianmukaisesti tiedoksi, joten ainoastaan BNP saattoi vaatia talletuksen vapauttamista koko 13 901,64 euron määrän osalta.

18 Todettuaan ensin kansainvälisen toimivaltansa asetuksen N:o 1215/2012 26 artiklan perusteella ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin katsoo, että pääasian asianosaiset perustavat vaatimuksensa perusteetonta etua koskeviin BGB:n 812 §:n 1 momentin säännöksiin.

19 Kyseinen tuomioistuin pohtii erityisesti sitä, voidaanko Rooma I -asetusta tulkita siten, että sen perusteella määräytyy laki, jota sovelletaan kolmansiin kohdistuviin oikeusvaikutuksiin silloin, kun saatava on siirretty useammin kuin kerran, kyseisen saatavan haltijan ratkaisemiseksi.

20 Tältä osin ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin esittää, että Saksan oikeuskirjallisuudessa tätä koskevat näkemykset jakautuvat. Tiettyjen kirjoittajien mukaan kyseisen asetuksen 14 artiklan 1 ja 2 kohdasta seuraava sääntö on tyhjentävä ja koskee myös saatavan siirron oikeusvaikutuksia kolmansiin nähden. Muiden mielestä lainaukko on tarkoituksellinen.

21 Lisäksi kyseinen tuomioistuin esittää, että Saksan lainvalintasääntöjen soveltamista vaikeuttaa se, että EGBGB:n 33 § kumottiin kansainvälisen yksityisoikeuden säännösten mukauttamisesta Rooma I -asetukseen annetulla lailla.

22 Tässä tilanteessa Saarländisches Oberlandesgericht (Saarlandin osavaltion ylioikeus, Saksa) on päättänyt lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

”1) Sovelletaanko [Rooma I -asetuksen] 14 artiklaa saatavan siirrosta kolmansille aiheutuviin vaikutuksiin, kun saatava on siirretty useammin kuin kerran?

2) Mikäli ensimmäiseen kysymykseen vastataan myöntävästi: Mitä lakia sovelletaan tässä tapauksessa kolmansille osapuolille aiheutuviin vaikutuksiin?

3) Mikäli ensimmäiseen kysymykseen vastataan kieltävästi: Sovelletaanko säännöstä analogisesti?

4) Mikäli kolmanteen kysymykseen vastataan myöntävästi: Mitä lakia sovelletaan tässä tapauksessa kolmansille osapuolille aiheutuviin vaikutuksiin?”

Ennakkoratkaisukysymysten tarkastelu

23 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee neljällä kysymyksellään, jotka on käsiteltävä yhdessä, pääasiallisesti sitä, onko Rooma I -asetuksen 14 artiklaa tulkittava siten, että laki, jota sovelletaan saatavan siirron oikeusvaikutuksiin kolmansiin nähden silloin, kun sama velkoja on siirtänyt saatavan useammin kuin kerran peräkkäisille siirronsaajille, määräytyy suoraan tai analogisesti kyseisen säännöksen perusteella.

24 Aluksi on todettava, että Rooma I -asetuksen 14 artiklalla korvattiin Rooman yleissopimuksen 12 artikla, joka ei koskenut saatavan siirron oikeusvaikutuksia kolmansiin nähden (ks. vastaavasti Milanon yliopiston professori Mario Giulianon ja Paris I -yliopiston professori Paul Lagarden laatima selvitys sopimusvelvoitteisiin sovellettavaa lakia koskevasta yleissopimuksesta (EYVL 1980, C 282, s. 1)).

25 Tämän jälkeen on todettava unionin oikeuden säännöksen tulkinnasta, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan unionin oikeuden säännöksen tai määräyksen tulkitsemisessa on otettava huomioon paitsi sen sanamuoto myös asiayhteys, johon se kuuluu, sekä toimella, jonka osa se on, tavoiteltavat päämäärät. Myös unionin oikeuden säännöksen tai määräyksen syntyhistoriasta voi ilmetä sen tulkinnan kannalta merkityksellisiä seikkoja (tuomio 10.12.2018, Wightman ym., C-621/18, EU:C:2018:999, 47 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

26 Ensiksi on tutkittava, käykö Rooma I -asetuksen 14 artiklan sanamuodosta eksplisiittisesti ilmi laki, jota sovelletaan saatavan siirron oikeusvaikutuksiin kolmansiin nähden silloin, kun saatava on siirretty useammin kuin kerran.

27 Kuten jo sen otsikosta (”Saatavan siirto”) ilmenee, kyseisen asetuksen 14 artiklassa säädetään lainvalintasäännöistä, joilla säännellään valtioiden rajat ylittävää saatavien siirtoa koskevia eri seikkoja.

28 Yhtäältä mainitun asetuksen 14 artiklan 1 kohdan mukaan siirtäjän ja siirronsaajan välisiä suhteita, jotka liittyvät saatavaan velalliselta, säännellään sillä lailla, jota saman asetuksen mukaan sovelletaan niiden väliseen sopimukseen.

29 Toisaalta Rooma I -asetuksen 14 artiklan 2 kohdassa säädetään, että saatavan siirtokelpoisuus, siirronsaajan ja velallisen välinen suhde, se, millä edellytyksillä luovutukseen voidaan vedota velallista vastaan, sekä velallisen vapautuminen velvoitteista määräytyvät siirrettyyn saatavaan sovellettavan lain mukaan.

30 Rooma I -asetuksen 14 artiklan 3 kohdassa säädetään vielä, että kyseisessä artiklassa siirrolla tarkoitetaan myös saatavan suoraa siirtoa, saatavan siirtoa vakuudeksi sekä saatavaan liittyviä pantti- ja muita vakuusoikeuksia.

31 Tästä seuraa näin ollen, että Rooma I -asetuksen 14 artiklan sanamuodossa ei viitata saatavan siirron oikeusvaikutuksiin kolmansiin nähden.

32 Rooma I -asetuksen 14 artiklan asiayhteydestä on todettava, että kyseisen asetuksen johdanto-osan 38 perustelukappaleesta ilmenee, että vaikka saatavan siirtoon liittyvät ”esikysymykset”, kuten saman saatavan aiempi luovutus silloin, kun luovutuksia on useita, voivat olla saatavan siirtoon liittyviä ”esineoikeudellisia näkökohtia”, ne eivät kuulu kyseisen asetuksen 14 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun siirtäjän ja siirronsaajan välisten ”suhteiden” käsitteen alaan. Mainitussa perustelukappaleessa täsmennetään, että käsite ”suhde” olisi rajattava tiukasti koskemaan näkökohtia, joilla on selvästi merkitystä kyseessä olevan saatavan siirron kannalta.

33 Rooma I -asetuksen 14 artiklan syntyhistoriasta on todettava, että vaikka Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta sopimusvelvoitteisiin sovellettavasta laista (Rooma I) koskevan komission ehdotuksen (KOM(2005) 650 lopullinen) 13 artiklan 3 kohdassa mainittiin, että se, voidaanko saatavan siirtoon vedota kolmansia vastaan, määräytyy sen valtion lain mukaan, jossa siirtäjän asuinpaikka on siirtohetkellä, kyseistä ehdotusta ei kuitenkaan hyväksytty neuvostossa käydyissä neuvotteluissa.

34 Lisäksi Rooma I -asetuksen 27 artiklan 2 kohdassa säädetään komission velvollisuudesta esittää ”kertomus saatavan siirron tai siirtymisen tehokkuudesta suhteessa kolmansiin” ja tarvittaessa ”ehdotus [Rooma I -asetuksen] muuttamiseksi ja arvio uusien säännösten vaikutuksesta”.

35 Komissio toimitti 29.9.2016 Euroopan parlamentille, neuvostolle ja Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle mainitun kertomuksen (COM(2016) 626 final), josta ilmenee, että yhdenmukaisia lainvalintasääntöjä saatavan siirron oikeusvaikutuksista kolmansiin nähden ei ole ja että unionin lainsäätäjän olisi säädettävä niistä.

36 Komissio esitti 12.3.2018 ehdotuksen Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi saatavien siirrosta kolmansille osapuolille aiheutuviin vaikutuksiin sovellettavasta laista (COM(2018) 96 final), josta ilmenee, että saatavan siirron oikeusvaikutukset kolmansiin nähden voisivat periaatteessa määräytyä sen valtion lain mukaan, jossa siirtäjällä on asuinpaikka.

37 Näin ollen unionin oikeuden nykytilassa se, että saatavan siirron oikeusvaikutuksia kolmansiin nähden koskevia nimenomaisia lainvalintasääntöjä ei ole, on lainsäätäjän valinta.

38 Esitettyihin kysymyksiin on kaiken edellä esitetyn perusteella vastattava, että Rooma I -asetuksen 14 artiklaa on tulkittava siten, että laki, jota sovelletaan saatavan siirron oikeusvaikutuksiin kolmansiin nähden silloin, kun sama velkoja on siirtänyt saatavan useammin kuin kerran peräkkäisille siirronsaajille, ei määräydy suoraan tai analogisesti kyseisen säännöksen perusteella.

Oikeudenkäyntikulut

39 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely unionin tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä unionin tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (ensimmäinen jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

Sopimusvelvoitteisiin sovellettavasta laista 17.6.2008 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 593/2008 (Rooma I) 14 artiklaa on tulkittava siten, että laki, jota sovelletaan saatavan siirron oikeusvaikutuksiin kolmansiin nähden silloin, kun sama velkoja on siirtänyt saatavan useammin kuin kerran peräkkäisille siirronsaajille, ei määräydy suoraan tai analogisesti kyseisen säännöksen perusteella.

Allekirjoitukset